

TÜRKİYE'DE MADENCİLİK SEKTÖRÜNÜN GELECEĞİ

THE FUTURE OF MINING SECTOR OF TURKEY

H. M. KÖSE

MTA Genel Müdürlüğü, ANKARA

G. ÇETİNEL

MTA Genel Müdürlüğü, ANKARA

V. OYGÜR

MTA Genel Müdürlüğü, ANKARA

E. YİĞİT

Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, ANKARA

ÖZET: Bu çalışmada Türkiye'nin karşı karşıya gelebileceği ekonomik ve politik ortamlar gözönüne alınarak, Türkiye'nin nasıl bir madencilik politikasına sahip olması gerektiği tartışılmıştır.

Yüz yıllık petrol ve diğer mineral fiyatları incelendiğinde, petrol ve diğer minerallerin reel fiyatlarında, bir artış olmadığı, teknolojik gelişmeler ve tespit edilen/edilebilecek yeni rezervlerle dünyanın petrol dahil en azından 50 yıl herhangi bir hammadde sıkıntısı içinde olmayacağı görülmektedir.

Dünyada mineral kaynaklarının stratejik olmaktan çıkmasına rağmen, Türkiye hala savaş yılları ortamında kendi ihtiyaçlarını, kendi kaynaklarından karşılamak amacıyla kurulan bir madencilik modeline sahiptir

Bu model devletin madencilikte aramacı-işletmeci ve üretici olarak yer alması esasına dayanmaktadır.

Artık Türkiye'nin madencilik modeli dünyadaki mevcut yapıya uygun olmak zorundadır. Tıpkı başarılı olduğumuz inşaat, cam,seramik, çimento, kimya ve tekstil sanayinde olduğu gibi bu sektörde de devlet rolünü, işletmeci/üretici olarak değil, denetleyici olarak sürdürmelidir.

ABSTRACT: This study discussed what the mining policy of Turkey should be in the light of the economical and political situations that Turkey may encounter.

A review of crude oil and mineral prices for the last one hundred year reveals that the real prices of these have not increased, and that there will not be a shortage of crude minerals in a period of 50 years, including oil, owing to technological developments and the new reserves which have been and may still be discovered.

Even though the mineral resources are not considered strategic any more in the world, Turkey still follows a mining model which was established to meet the need of the country from its own resources during World War II. This model is based on the principle that the state should be the explorer, operator and producer.

The time has come that the mining model of Turkey should conform to the existing structure in the world. The state should act as the regulator not the operator/producer in the mining sector as in sectors of construction, ceramic, glass, cement, chemicals and textile where we are successful

1. GİRİŞ

Dünyada madencilik devlet eliyle yürütülen bir iş olmaktan çıkmış büyük bir ağırlıkla sermaye ve bilgice yoğun çok uluslu tekellerin hakim olduğu bir faaliyet haline dönüşmüştür.

Böylesi bir ortamda ekonominin kurallarına göre rasyonel işletmecilik yapan özel madencilik şirketleriyle, rasyonellikten uzak, tamamen politik kararlarla yönetilen devlet işletmelerinin aynı kulvarda koşarak rekabet etmeleri beklenemez. Büyük bir ağırlıkla devlet eliyle yürütülen Türkiye Madenciliği bu konumu itibarıyla yukarıda açıklanan değişime ters bir yapıya sahiptir.

Acaba Türkiye'de devlet diğer bir çok alanda olduğu gibi madencilik alanında da üretici/işletmeci konumundan denetleyici konuma geçebilecek midir?

Bu geçiş sağlanamazsa önümüzdeki dönemde bu alanda Türkiye ne gibi sorunlarla karşı karşıya kalabilir?

Bu çalışma, bu soruların tartışılması için konuyu Türkiye Madencilik Kongresi'nin gündemine getirip tartışılmasını amaçlamaktadır.

Türk toplumu genellikle geçmişi ve gündemi tartışan, hiçbir zaman geleceği tartışmaya fırsat bulamayan bir konum içinde olmuştur. Ya geçmişin güzel örnekleriyle öğrenme veya geçmişte yapılan hataları tartışmaktan bir adım öteye gidememiştir. Gelecekte bizi bekleyen sorunlar neler olabilir? Bu sorunlara karşı ne gibi çözümler ortaya koyabiliriz diye düşünmeye, dünyayı ve Türkiye'nin geleceğine ilişkin sorunları masanın üstüne koyup tartışma eğilimi gösteremiyoruz. Türkiye'de bir çok alanda olduğu gibi madencilik sektörünün sorunlarını da geçmişte veya güncel tartışmalar içinde çözmeye kalkarsak hiç bir ilerleme kaydetmemiz mümkün olmayacaktır, tartışmaianımızı geleceğe yöneltmek zorundayız, örneğin 2010 yılında 83 milyon nüfusa sahip olacak Türkiye'nin ihtiyaçlarını karşılayacak mineral potansiyelimiz var mı?

Devletin üretici olmaktan çıkıp, denetleyici olarak rolünü sürdürdüğü bir ortamda rekabetin ve verimliliğin ön plana çıktığı, piyasa şartlarında dünya fiyatlarıyla üretim yapabileceğimiz veya yapamayacağımız mineral kaynaklarımız nelerdir?

Dünya fiyatlarıyla üretim yapma şansının kalmadığı mineral üretimlerinde devletin üretici olarak rolünü sürdürmesi halinde, devletçe yapılacak sübvansiyonların, ne gibi yararlar veya zararlar doğuracağını, devletin bu alandan çekilmesi durumunda ise ortaya çıkacak sosyal problemlerin çözümü için ne gibi öneriler geliştirdiğimizi tartışamaz ve çözümler ortaya koyamaz isek hep yaptığımız gibi sadece yanlıştan tespit etmekten öteye bir adım atamaz hiçbir şeyi değiştiremeyiz.

2. DÜNYA EKONOMİSİNDEKİ GELİŞMELER

21. yüzyılda artık dünyada bir yanda teknoloji ihraç eden, patent ihraç eden ülkeler; diğer yanda ise bu patentleri alarak sanayi ve tarım ürünleri üreten ülkeler olmak üzere dünyadaki ülkelerin yeni bir sınıflandırmaya tabi olacaktan öngörülmektedir (Dülger, 1991). Sanayileşmiş ülkeler için sanayi malı üretmek yerine üretimin nasıl yapılacağını geliştirmek ön plana çıkmıştır. Batının hedefi teknoloji üretme bilgisini elinde tutmaktır. Sanayileşmiş ülkeler için mukayeseli üstünlük hammaddeye, sermayeye, insangücü üzerine değil, bizzat teknolojik bilginin üzerine kurulması anlamına gelmektedir. Bundan sonra sanayileşmiş ülkelerin mal ihracatında değil, teknoloji ihracatında üstünlüğü ele geçirmek için rekabet edecekleri beklenmektedir.

3. MADENCİLİKTEKİ GELİŞMELER

Maden üretimini kamu eliyle sürdüren devletçi ekonomiler bu alandaki üretimin piyasa şartlarında özel sermaye girişiyle sürdürülmesi için birbirleriyle yarış halindedirler. 2000'li yıllarda özel

sektör girişimciliği modelinin öne çıkacağı görünmektedir (Staruss, 1993; Gomez, 1992; Lütkenhorst and Reinhardt, 1993). Düşük tenörlü büyük rezerve sahip mineral kaynaklarını üretime dönüştürebilmek için yüz milyonlarca dolarlık yatırıma ihtiyaç vardır. Gelişmekte olan ülkelerin çoğunun mineral kaynaklarına yatırım yapacak kaynakları olmadığı için, yabancı sermaye şirketlerinin kendi ülkelerinde yatırım yapmalarını sağlamak amacıyla yabancı sermayenin beklediği politik istikrar, kar transferi, yatırımın belirli sürede amorti edilmesi gibi şartları için gerekli düzenlemeleri yaparak, yabancı sermaye için yatırım yapılabilecek ülkeler sıralamasında ön sıralarda yer almaya çalışmaktadırlar. Dünya ekonomisindeki ve nüfus artışıdaki gelişmelere paralel olarak mineral tüketimindeki artışların devam edeceği belirtilmektedir. Ancak sanayileşmiş zengin ülkelerde mineral tüketiminde önemli artışlar beklenmemektedir. Buna karşılık gelişmekte olan ülkelerde ise sanayileşme ve yaşam standartlarının artması oranında mineral tüketimlerinde artışlar beklenmektedir (Köse, 1993). Önümüzdeki 5-10 yıl daha birçok yerde devlet işletmeciliğinin yerini özel sektör işletmeciliğinin alacağı bir serbest piyasa yapılanmasına geçiş sürecinin yaşanacağı, ana minerallerdeki bilinen rezervlerde artışların kaydedileceği, dünya mineral tüketimini karşılamakta her hangi bir sıkıntının yaşanmayacağı ifade edilmektedir (Strauss, 1993).

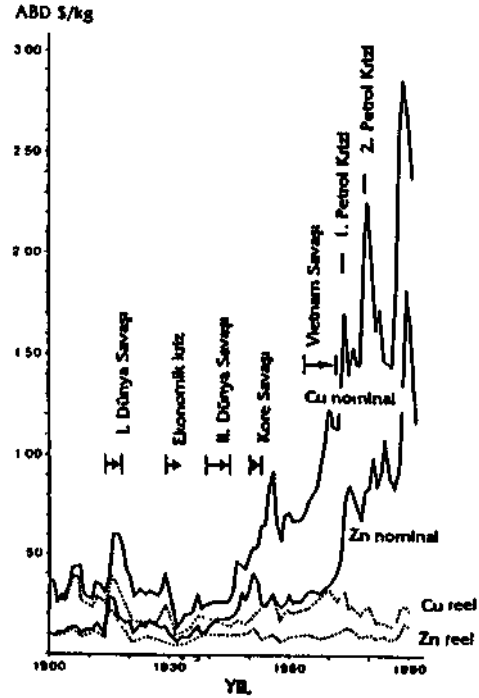
örneğin bilinen rezervler ve tüketim oranları gözönüne alındığında dünyanın 50 yıllık petrol ve doğalgaz rezervine karşılık 236 yıllık kömür rezervinin olduğu belirtilmektedir (Chadwick, 1994; Bp Statistical Review, 1993).

3.1. Mineral Fiyatlarındaki Gelişmeler

1900 yılından günümüze kadar nominal ve reel fiyatlar bazında metal fiyatlarına ilişkin veriler reel metal fiyatlarında yüzyılın başından beri önemli bir

değişme olmadığını göstermektedir (Köse, 1989; Wellmer, Kürsten, 1995).

1900 yılından günümüze değin bakır, çinko, alüminyumun, nominal ve reel fiyatları (Şekil 1)'de gösterilmiştir. Şekildeki değişimler politik ve ekonomik olaylarla da ilişkilendirilmiştir. Reel fiyat bazında bakır fiyatları, 1900'lerden bu yana sürekli olarak düşme eğilimindedir. Buna karşılık çinko fiyatları sabit kalmıştır.

Şekil 1. Belli başlı tarihsel olaylarla bakır ve çinko fiyatlarının (USA dolar) reel ve nominal bazda karşılaştırılması.

Alüminyumun reel fiyatları tüketim hızının artmaya başladığı 1950'lerden beri sabittir. Tungsten ve nikel gibi çelik üretimi ile ilgili metal fiyatlarının savaşlardan büyük ölçüde etkilendiğini ortaya koymaktadır. Ham petrol fiyatlarının 100 yıllık eğilimini incelediğimizde ortaya çıkan sonuç metal fiyatlarındaki durumu yansıtmaktadır.

100 yıllık ham petrol fiyatı ortalama 13,76 \$/varil'dir. Eğer 1974-1986 yıllarında petrol krizi nedeniyle yaşanan 12 yıllık yüksek petrol fiyatları bir kenara bırakılırsa 1900 yılından bu yana bir varil hacim petrolün fiyatı 10.77 \$'ı geçmemiştir (BP, Statistical Review 1993).

Özet olarak söylemek gerekirse savaşlar ve politik istikrarsızlıklar gibi kısa dönemli dalgalanmalar hariç, uzun dönemde mineral fiyatlarında bir değişim yaşanmamıştır. Çünkü mineral-petrol fiyatları üzerinde sanayileşmiş ülkelerin denetim mekanizmaları söz konusudur (Londra-Newyork Metal Borsası'nın etkinliği + Bölgesel savaşlar + Ambargolar + Stok politikaları ve Sanayide gelişmiş ülkelerin çeşitli yaptırımları gibi).

3.2. Mineral Tüketiminde Beklenen Gelişmeler

Dünya nüfusunun yaklaşık dokuzda birine (700 milyonluk bir nüfus) sahip olan ABD + AB + Japonya dünya tüvenan maden üretiminin her bir maden türüne göre %50 ile % 95'i arasında değişen kısmını tüketmektedir (Wellmer and Kursten, 1995). Ancak bu toplumların tüketimde doyum noktasına ulaşmaları, üstelik gittikçe artan oranlarda hizmet sektöründe yoğunlaşmaları nedeniyle GSMH artış oranları daha az hammadde kullanılarak gerçekleşmektedir, öte yandan bir çok metalde önemli ölçüde tüketim düşüşleri yaşanmaktadır, örneğin alüminyum tüketiminde ABD ve Japonya başta olmak üzere birçok sanayileşmiş ülkede önemli düşüşler kaydedilmiştir. Aynı şekilde bakır tel yerine fiberoptik kullanımı nedeniyle bakır tüketiminde çok önemli düşüşler sağlanmıştır. Daha birçok metal için benzer örnekler mevcuttur. Her geçen gün metallerin yerine alternatif malzemeler (plastik seramik vb.) gündeme gelmektedir. Bir başka neden de özellikle sanayileşmiş ülkelerdeki metal üretiminde çok önemli oranda, neredeyse toplam tüketimin yansından fazlası atıkların geri çevrimi ile tasarruf sağlanmaktadır.

Çevre kanunlarıyla getirilen kısıtlamalar, sanayi ürünlerindeki boyut küçülmesi, plastik, seramik vb. malzemelerin metalleri ikame etmesinde yaşanan yenilikler, sanayileşmiş ülkelerdeki nüfus artışının sınırlanması vb. gelişmeler mineral tüketimlerini önemli ölçüde etkilemeye devam etmektedir.

4. TÜRKİYE'DE MADENCİLİK SEKTÖRÜNÜN YAPISI

Türkiye'de mineral üretimi büyük ölçüde devlet eliyle gerçekleştirilmektedir. Ancak Türkiye'de, diğer alanlarda olduğu gibi, madencilikte de devletin üretici olmaktan çıkıp, denetleyici olması için adımların atılması düşünülmektedir. Ne varki Türkiye'de devletin sübvansiyonlarla ayakta tuttuğu maden işletmelerini ekonominin kuradan içerisinde rasyonel ve verimli olarak çalıştıracak özelliklerde sermaye birikimi olan, belirli madencilik alanlarında uzmanlaşmış ve kurumsallaşmış firma sayısının az olması, piyasada daha az riskli buna karşılık daha fazla karlı yatırım alanlarının bulunması nedeniyle bu yükün kısa sürede devletin üstünden kalkmasının kolay olmayacağını göstermektedir (Köse, 1992). Türkiye'yi bugüne kadar ortaya çıkarılabilecek mineral rezervleri açısından değerlendirdiğimizde ortaya çıkan manzara şudur. Mevcut bilgiler itibarıyla, Türkiye'nin mineral kaynaklarının tür açısından zengin ama rezerv miktarı ve kalite yönünden düşük olduğu görülmektedir. Rezerv açısından dünya klasmanında yer alan mineral türlerine bakıldığında Türkiye başta bor tuzları olmak üzere, trona, manyezit, stronsiyum, sepiyolit, krom, toryum, mermer ve pomza yönünden önemli mineral rezervlerine sahiptir (Köse, 1983).

Öteyandan Türkiye'deki 8.3 milyar ton linyit rezervinin yaklaşık 3.5 milyar ton'u Elbistan'da bulunmaktadır. Geriye kalan yaklaşık 5 milyar ton linyit rezervinin ancak % 3,5'u 3000 Kcal/kg ısı değerinin üzerindedir (Ünver, 1994). Soma ve Tunçbilek kömürleri dışında piyasada rekabet

edebileceğimiz linyit rezervimiz yoktur. Sonuçta her ne kadar 8,3 milyar ton linyit rezervimiz olduğu belirtilse de, Türkiye'deki linyitler düşük kalorili, yüksek kül, uçucu madde, rutubet ve kükürt içermeleri nedeniyle, düşük kaliteli olup, ithal Jtömürlerle rekabet etme şansı bulunmamaktadır. Bugünkü verilere göre Türkiye'nin gerek petrol, gerek doğalgaz, gerek taşkömürü gerekse linyit açısından durumunun iyi olduğu söylenemez, örneğin Türkiye'nin bilinen petrol ve doğalgaz rezervleri ancak toplam iki senelik ihtiyacını karşılayacak düzeydedir (VII B.Y.K.P. ÖİK'1993). Taşkömürü ve linyitte önemli rezervlere sahip olduğumuz belirtilse de taşkömüründe işletme, linyitte ise kalite açısından ithal kömürlerle rekabet etme şansımız hiç bulunmamaktadır. Ancak Türkiye 1978 yılında enerji darboğazını aşmak amacıyla gündeme gelen 2172 Sayılı Madenleri Devletleştirme Yasası sonrası birbiri peşi sıra devreye sokulan termik santrallerde düşük tenörlü linyitlere dayalı kömür üretimini 1978'deki 13 milyon ton/yıl seviyesinden 1994'lerde 52 milyon ton/yıl seviyesine çıkararak büyük bir atılım gerçekleştirmiştir. Ancak bundan sonra yeni havzalar bulunamaz ise Elbistan havzası dışında termik santral ünitelerini 30 yıl besleyebilecek büyüklükte kömür sahaları pek fazla değildir.

Devletleştirme sonrası bor sahalarının devlet tekeline geçmesiyle birlikte dünya piyasalarında bor tuzlarının fiyatı artmış dolayısıyla Türkiye'nin bor ihracatından elde ettiği döviz 3'e katlanırken, dünya bor pazarındaki payı da % 20'leri geçmiştir. Ancak bütün bu olumlu gelişmelere karşın Türkiye sahip olduğu bor tuzları potansiyeline karşılık dünyaya yakanmış konsantre ve bor türevleri satan bir ülke konumundan öteye gidememiştir (Köse, 1989). Bor konusunda teknoloji ve patent geliştirmede Sayın Prof. Dr. Raşit TOLUN gibi birkaç bireysel çabanın dışında hiçbir varlık gösterilememiştir.

Türkiye demir cevheri üretiminde Avrupa'da Fransa'dan sonra ikinci sıradadır (Welt-Bergbau Daten, 1992). Yeni sahalar ortaya konmadığı

taktirde 5-6 yıl sonra Türkiye'nin demir cevheri ithalatında önemli artışlar olacağı söylenebilir.

Sonuç olarak Türkiye dünya madenciliğinde klasik bir bor tuzları, krom ve manyezit üreticisi ve ihracatçısı bir ülke konumunu sürdürmektedir. Türkiye toplam maden ihracatının % 75'ini bor tuzları ve türevleri ile krom ve manyezitten sağlamaktadır.

Türkiye son yıllarda altın madenciliği açısından önemli bir aşama kaydetmiştir. Dünyada tanınmış belli başlı altın şirketleri Türkiye'de altın aramacılığını sürdürmekte olup son beş sene içindeki arama faaliyetleri sonucu yaklaşık 100 ton altın rezervi ortaya konmuştur (Altın Paneli JMO, 1995).

Türkiye'de yıldızı parlayan bir başka alan da sepiyolit olmuştur. Bu alanda da önemli gelişmeler kaydedilmektedir (İrkeç, T. ve Gençoğlu, H. 1994, ITIT1993).

Bazı kesimlerce Türkiye'de GSYİH'da madenciliğin payının düşük olduğu ileri sürülmektedir. Oysa GSYİH'da madenciliğin payının yüksek olduğu ülkelerin çoğu sanayileşmemiş ülkelerdir (Tablo 1).

Tablo 1. GSYİH'da Madenciliğin Payı (%). 1990

Almanya	0.5
Danimarka	0.9
Fransa	0.5
Hollanda	3.1
İngiltere	3.2
Lüksemburg	0.1
Yunanistan	1.3
Türkiye	2.0
ABD	1.8
Japonya	0.3
Avustralya	5.0
G.Afrika	9.5
S.Arabistan	22.5
Kuveyt	44.0

5.MADENCİLİK SEKTÖRÜNÜN GELECEĞİ

Bu bölümde, uluslararası platformdaki farklı ekonomik ve politik değişimler ışığında Türkiye'nin karşı karşıya gelebileceği ekonomik ve politik ortamlar gözönüne alınarak 2010 yılında 83 milyon nüfusa sahip olacak Türkiye ekonomisinin ihtiyaç duyacağı mineral talebinin nasıl karşılanacağı ve madencilik Sektörünün durumunun ne olacağı sorusuna yanıt bulmak için çeşitli senaryolar üretilmeye çalışılmıştır.

örneğin 2010 yılında 83 milyonluk bir nüfusa sahip Türkiye'nin en başta enerji gereksinimini karşılayabilmesi için bütün enerji kaynaklarını harekete geçirmesi halinde bile bugün 52 milyon ton/yıl olan linyit üretimini 184 milyon ton/yıl'a çıkarması gerekmektedir (Altaş, 1994).

Yine aynı şekilde ekonomimiz için hayati öneme sahip olan demir-çelik sektörüne baktığımızda 2000 yılında 13 milyon ton/yıl olacak demir cevheri talebi nasıl karşılanacaktır?

Mevcut mineral rezervlerimizin büyüklüğü kalitesi ve dünya fiyatlarıyla rekabet imkanını gözönüne alarak, gelecekte farklı siyasal ve iktisadi gelişmelerin Türk madenciliği için farklı sonuçlar doğurabileceği, değişik senaryolarda tartışılmaya çalışılmıştır.

1-AB dışında kalmış ve herhangi bir ekonomik blokta yer almamış Türkiye'de madencilik sektörünün durumu

2-AB ile tam entegrasyona giden bir Türkiye 'de madencilik sektörünün durumu

3- Dünyada tam bir globalleşmenin etkin olduğu ortamdaki Türkiye'de madencilik sektörünün durumu

5.1. 1. Senaryo

Avrupa Birliği dışında kalmış ve herhangi bir ekonomik blokta yer almamış Türkiye'nin madencilik sektörünün konumu Türkiye'nin halihazırdaki durumunu yansıtmaktadır. Savaş

yılları sonrası ortamında kendi ihtiyaçlarını kendi kaynaklarından karşılamak amacıyla kurulan bir madencilik sektörünün yapısı hala hakimdir, özet olarak belirtmek gerekirse Cumhuriyetin kurulmasından sonra devletin sanayileşmede ve eleman yetiştirmede öncülük görevini üstlenerek meydana getirmiş olduğu, ama aradan 50 sene geçmesine rağmen devletin hala bu alandaki öncülük görevinin devam ettirilmeğe çalışıldığı bir model mevcuttur.

5.2. 2. Senaryo

Avrupa Birliği ile tam entegre olan bir Türkiye'nin madencilik politikası ise Topluluk içinde karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu ürünlerin üretimine ağırlık veren, üstünlüğü olmadığı alanlardaki madencilik üretimlerini terkeden bir madencilik yapısına dönüşmesi gerekecektir. Bu politikanın temeli ise kaynak israfı yaratmayan bir politika olarak nitelendirilebilir. Böylesi bir konumdaki Türkiye sanayileşmesini tamamlayabilmek için her ne pahasına olursa olsun kömür, demir, bakır v.b. üretmek zorunda kalmayacaktır, örneğin AB ile tam entegre olmuş bir Türkiye'nin başta bor tuzları madenciliği ve teknolojisi olmak üzere krom, manyezit, trona, stronsiyum, sepiyolit, mermer, pomza, barit vb. alanlarda üretimini geliştirmesi beklenirken, başta taşkömürü olmak üzere linyit ve bazı metal madenciliğinde topluluk kararlarına uyum gösterecek bir yapılanmaya (modernizasyon + verimlilik + yeniden yapılanma) gitmesi istenecektir.

Kısaca özetlemek gerekirse AB ile entegrasyona giden bir Türkiye'nin madencilik sektörü maliyet açısından avantajlı olduğu alanlarda üretimini geliştiren bir yapıya kavuşabilecektir. Aynı zamanda Avrupa'da rezervi olmayan veya tükenen mineral kaynaklarında faaliyet gösteren Avrupa sermayesinin Türkiye'ye yönelmesi gündeme gelebilecektir.

öteyandan AB ile tam entegrasyona giden bir Türkiye ister istemez Topluluğun bu alandaki kararlarına uyum sağlayacaktır.

örneğin istese de bazı ürünlerini sübvansede demeyecektir. Teşvik mekanizmaları Topluluğun çizdiği kuralları dışına taşımayacaktır. Ne varki Topluluğun bugüne kadar ortak bir madencilik politikası oluşturulmamıştır. Ama enerji politikasını uyumlaştırmak için çalışmalar sürdürülmektedir.

Topluluk içindeki İspanya, Portekiz, Yunanistan gibi ülkeler topluluğun ortak bir madencilik politikasının oluşturulmasını istemektedirler. Topluluk ise bu konuda herhangi bir ortak politika oluşturulmasını henüz gündeme almamıştır (Mining And Non-Ferrous Metal Policies Of Member Countries, 1992).

Avrupa Birliği mineral kaynakları açısından zengin bir konumda değildir. Sadece kömür açısından büyük bir rezerve sahiptir (70 milyar ton). Ancak dünya fiyatlarıyla rekabet edemedikleri için birçok işletme kapanmış ve 1950 yılında 500 milyon ton/yıl olan üretim günümüzde 150 milyon ton/yıl'ın altına düşmüştür (İnce 1993).

5.3. 3.Senaryo

Dünyada tam bir globalleşmenin gerçekleştirilmesi halinde ise birinci senaryoda karşımıza çıkan 'politikanın tam egemen olduğu bir ortam'ın tersine politikanın egemen olmadığı bir ortamla karşı karşıya kalınacaktır. Bu çerçevede Türkiye'nin uygulayacağı politikalar değil sahip olduğu kaynaklar ve ürettiği ürünlerin kalitesi, miktarı, ucuzluğu vb. durumlar önemli olacaktır. Zira böylesi bir durumda ekonomik bloklar arasındaki korumacılığında ortadan kalktığı bir ortam söz konusu olacaktır.

Örneğin ekonomik bloklar arası korumanın etkin olacağı ikinci senaryonun gerçekleşmesi halinde Türkiye AB pazarında rakipsiz olacaktır. Ancak üçüncü senaryonun gerçekleşmesi halinde ise yani dünyada tam bir globalleşmeye gidilebilirse,

Avrupa Birliği'nde bizim için kalkmış olan gümrük engelleri ABD içinde kalkacağı için, bor tuzlarındaki avantajlı konumumuz ortadan kalkacaktır. Bu pazara, bu alanda rakibimiz olan ABD de girebilecektir.

Kısaca özetlemek gerekirse örneğin bor tuzlarında AB ile bloklaşma halinde beklenecek bir gelişmeyi, tam bir globalleşme durumunda beklememiz mümkün olmayacaktır.

6. SONUÇ

Yukarıda ortaya konan senaryolar çerçevesinde Türkiye'nin madencilik sektörünün geleceğine ilişkin politikasının nasıl olması gerektiği sorgulandığında Türkiye'nin madencilik politikasının iki eksenli olması gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Birinci eksen üretim imkanlarının geliştirilmesine yönelik faaliyetler olup, hangi madensel potansiyelin hangi jeolojik ortamda bulunabileceğini tesbite yönelik olarak Türkiye'nin detay jeolojisine, jeofiziğine ve jeokimyasına ışık tutacak bilgi bankasının oluşturularak, arama riskini azaltacak altyapı faaliyetleri başta olmak üzere, araştırma, eğitim ve uzman yetiştirmeye ağırlık verilmesi esasına oturmaktadır. Bu politika; Türkiye yukarıda açıklanan hangi senaryo ile karşı karşıya kalırsa kalsın geçerli olacaktır. Bu politika, ayrıca devletin temel görevleri arasında sayılmalıdır. İkinci eksen ise 2. ve 3. senaryolar çerçevesinde Türkiye'nin içinde bulunacağı ekonomik ve siyasal duruma göre değişiklik gösterecek dinamik bir yapı arz etmelidir. Bu durumda Türkiye'nin madencilik modeli dünyadaki mevcut yapıya uygun olmak zorunda kalacaktır. Böylesi bir modelde ise devlet madencilik sektöründeki rolünü işletmeci olarak değil, denetleyici olarak sürdürmektedir. Türkiye'deki madencilik sektörünün geleceği devletin bu alandan çekilmesi ile ancak gelişme gösterebilecektir. Tıpkı inşaat sektöründe, seramik, çimento, cam, kimya sektöründe, tekstil sektöründe olduğu gibi devlet işletmeciliğinin hastalıklarından

kurtularak kendi problemlerini kendisi çözebilen, uluslararası alana taşacak ciddi, kurumsallaşmış ve özel sektörün dinamiğine sahip bir modelle, 21. yüzyılda dünyada yaşanacak madencilik faaliyetlerine ayak uydurabiliriz.

KAYNAKLAR

- Altaş, M. 1994. Genel Enerji Planlaması Sonuçları ve Linyitin Yeri 2000'li Yıllara Doğru Linyit Sektörümüz Sempozyumu. Maden Mühendisleri Odası Yayını, (Kasım 14) 25-41.
- BP. 1993 **Statistical Review of World Energy**.
- Chadwick, J. 1994. World Coal. **Mining Magazine**. September 150-155.
- Dülger, İ. 1991. Avrupa Topluluğunda Sosyal **Politika, Geçiş Dönemi özellikleri ve 21** Yüzyılda Hedef Alınan Toplum. DPT Yayını.
- Gomez, L. 1992. Latin America and the New World Economic Order. **Business Credit**, March 12-14
- İrkeç T. ve Gençoglu H. 1994. Eskişehir Sivrihisar Sepiyolit Sahasına ait Maden Jeolojisi Raporu. MTA Derleme No. 9727.
- ITIT 1993. Utilization of Sepiolitic and Mg Bearing Clays in Turkey. MTA Library No. 441 (200) U 8 314. MTA-Japon Ortak Sepiyolit Raporu.
- İnce, C. 1993. Avrupa Topluluğu Kömür Politikası. MTA Yayını
- JMO. 1995. Altın Paneli, Hilton Oteli-Ankara.
- Köse, M. 1983. Dünya ve Türkiye Madencilikine Toplu Bakış. **Madencilik**, Özel Sayı Aralık.
- Köse, M. 1989. Dünya ve Bor Madencilikinde Bugüne kadar Üstlendiğimiz Roller. **Madencilik Bülteni** özel Sayısı, Sayı 5.
- Köse, M. 1989. Dünya ve Türkiye Madencilikine Toplu Bakış. **Madencilik** özel Sayı, Aralık.
- Köse, M. 1992. Alternatif Madencilik Politikaları İçin Görüşler. Şafak Matbaası, Ankara.
- Köse, M. 1993. Madencilik Sektörünün Yeniden Yapılanması Sürecinde MTA'dan Beklenenler. Şafak Matbaası, Ankara.
- Lütkenhorst, W ve Reinhardt, J. 1993. The Increasing Role of the Private Sector in Asian Industrial Development. **Intereconomics**, January/February 22-30.
- Mining and Non Ferrous Metals Policy of Member **Countries, 1992. Working Party of the Trade** Committee Commodities. TDfTC/WP(92) 75 December.
- MÖİKR. 1993. 7. BYKP Petrol ve Doğal Gaz Çalışma Grubu Raporu. Aralık.
- Strauss, S. D. 1993. Prospects for the Mining Industry In the Year 2000. **Resources Policy**, March 3-13.
- Ünver, Ö. 1994. Linyit Sektöründe özelleştirme 2000'li Yıllara Doğru Linyit Sektörümüz Sempozyumu. 175. 1994 MMO (Kasım 14), Ankara.
- Wellmer, F.W ve Kürsten, M. 1992. International Perspective on Mineral Resources. **Episodes** Vol. 15. No:3 (182-194).
- Weltt Bergbau Daten, 1992. World Mining Data L.Weber ve I.Pleschiutschnig